

Η ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΣΤΟΝ ΚΑΥΚΑΣΟ

(Α, ΑΥΤΟ ΕΙΝΑΙ ΣΤΟΥ ΔΙΑΒΟΛΟΥ ΤΗ ΜΑΝΑ!)

ΠΑΛΙΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΑΠΟ ΤΟ «ΕΓΓΥΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ»

Ένα από τα βαριά τιμήματα που πληρώνουμε για να είμαστε περήφανοι φορείς της ελληνικής εθνικής ιδεολογίας, είναι μια εντελώς στρεβλή αντίληψη της γεωγραφίας. Ας πούμε, είμαστε καταδικασμένοι να νομίζουμε ότι «ο Καύκασος» βρίσκεται πολύ πιο μακριά μας από ό,τι η Ιταλία. Στην πραγματικότητα, όμως, ο Καύκασος βρίσκεται στο εξής σημείο:

Εκτός που χωρίζει δύο θάλασσες με μια λωρίδα δύσβατων βουνών, αυτό το σημείο έχει και μια περίπλοκη ιστορία, γιατί πρόκειται για την πρώην Σοβιετική επικράτεια. Αμέσως μετά τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης, οι ειδικοί του λαβωμένου ρωσικού κράτους ανακάλυψαν έναν καινούριο όρο για να αναφέρονται στην πρώην σοβιετική επικράτεια, συνεπώς και στα κράτη γύρω από την Κασπία: «το εγγύς εξωτερικό». Σύμφωνα με τα (κατ' ανάγκη νέα) δόγματα της ρωσικής εξωτερικής πολιτικής που προέκυψαν μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, το «εγγύς εξωτερικό» έπρεπε να εννοείται ως «σφαίρα ζωτικών συμφερόντων, όπως ακριβώς έκαναν οι ΗΠΑ με το δόγμα Μονroe στη Λατινική Αμερική». Η αλλιώς, για όποιον δεν ξέρει τι ήταν το δόγμα Μονroe, η Ρωσία διέθετε στη συγκεκριμένη περιοχή «ειδικά συμφέροντα τα οποία απαγορεύουν την επέκταση ανταγωνιστικών επιρροών από ξένες δυνάμεις».¹

Εν τω μεταξύ, όπως συνήθως συμβαίνει με αυτά τα πράγματα, οι «ξένες δυνάμεις» караδοκούσαν. Οι ΗΠΑ, για παράδειγμα, υιοθέτησαν τον όρο «εγγύς εξωτερικό» με ενθουσιασμό, αν και με τις αντίθετες προθέσεις. Κατά τη γνώμη των Αμερικανών ειδικών, η Ρωσία έπρεπε να εμπλακεί στις «λάσπες των συγκρούσεων του εγγύς εξωτερικού της» για

πάντα, ώστε να μην μπορεί να απειλήσει ποτέ ξανά την παγκόσμια κυριαρχία των ΗΠΑ.²

Σα να μην έφταναν αυτά, η περιοχή διαθέτει πετρέλαιο. Και τι πετρέλαιο! Η περιοχή διαθέτει τη μικρή χερσόνησο του Μπακού της Κασπίας, τον τόπο όπου μπορεί κανείς να βρει ορισμένα από τα μεγαλύτερα αποθέματα υδρογονανθράκων ανατολικά της Τουρκίας.³ Το Μπακού απεικονίζεται στον παρακάτω χάρτη, όπου μπορεί να δει κανείς ότι σήμερα ανήκει στο Αζερμπαϊτζάν. Επίσης διακρίνεται και το Ναγκόρνο Καραμπάχ, όπου έλαβε χώρα και ο πρόσφατος Αρμενο-Αζερο-Ρωσο-Τουρκικός πόλεμος.

Αλλά εκτός από κράτη, ο χάρτης απεικονίζει και αγωγούς. Αυτοί οι αγωγοί φτιάχτηκαν μεταξύ του 1990 και του 2006. Και φτιάχτηκαν ως εξής: τα κράτη του Αζερμπαϊτζάν και της Αρμενίας αναδύθηκαν στις αρχές της δεκαετίας του '90, σε σφιχτό πολεμικό εναγκαλισμό. Ο πόλεμος αναμεταξύ τους ήταν «δ' αντιπροσώπων», δηλαδή η Τουρκία υποστήριζε το Αζερμπαϊτζάν και η Ρωσία υποστήριζε την Αρμενία. Ο πόλεμος τελείωσε το 1994 με νίκη της Αρμενίας, φιλοαρμενική «ανεξαρτητοποίηση» του «Ναγκόρνο Καραμπάχ» και ναυάγιο της «παντουρκικής πολιτικής» των αρχών της δεκαετίας του '90.⁴ Έπειτα από την ήττα των Αζέρων και των Τούρκων συμμάχων τους, οι ΗΠΑ αποφάσισαν (ή αναγκάστηκαν· ό,τι προτιμάτε) να εμπλακούν αυτοπροσώπως στην περιοχή. Δεκαετίες άντλησης επί ΕΣΣΔ είχαν εξαντλήσει τα πετρελαϊκά αποθέματα του Μπακού. Τι έκπληξη όμως! Οι «πετρελαϊκές έρευνες» που ξανάρχισαν το 1994, ανακάλυψαν καινούρια.

Αυτό σήμαινε με τη σειρά του ότι το πετρέλαιο θα έπρεπε να βρει τον δρόμο του προς τη θάλασσα δίχως να περάσει από τη ρωσική επικράτεια. Και ποιο από τα κράτη της περιοχής μπορούσε να παράσχει τέτοια εκδούλευση; Φυσικά η Τουρκία! Το αποτέλεσμα ήταν ο αγωγός «Μπακού Τσεϊχάν», ή αλλιώς BTC. Αυτός ο αγωγός ξεκίνησε να κατασκευάζεται τον Απρίλιο του 2003, μαζί δηλαδή με

την εισβολή στο Ιράκ, και το πρώτο πετρέλαιο έφτασε στο Τσεϊχάν τον Μάιο του 2006. Το όλο πράγμα κόστισε περίπου τέσσερα δισεκατομμύρια δολάρια και θα ήταν αδύνατο να κατασκευαστεί δίχως την τεχνική βοήθεια της αμερικανικής δημοσίας διοίκησης και τη χρηματική υποστήριξη αμερικανικών τραπεζών.⁷

Ο στόχος όλων αυτών των τεχνοπολιτικών περιπειών δεν ήταν βέβαια «να ρουφήξουν το πετρέλαιο οι Αμερικάνοι». Οι ΗΠΑ υπολόγιζαν ότι τα πετρελαϊκά έσοδα του Μπακού, όχι μόνο θα διατηρούσαν τη συνοχή των «φιλικών κρατών» του Καυκάσου, δηλαδή της Γεωργίας και του Αζερμπαϊτζάν, αλλά και θα τα απομάκρυναν από τη ρωσική επιρροή. Δηλαδή το πετρέλαιο του Μπακού θα χρησίμευε για να πυκνώσουν «οι λάσπες του εγγύς εξωτερικού». Το τουρκικό κράτος παρείχε με χαρά την επικράτειά του για αυτή την πυκνωση της λάσπης. Το γερμανικό κράτος έκλαψε πικρά που θα αγόραζε ακριβό πετρέλαιο μέσω Τσεϊχάν αντί για φτηνό πετρέλαιο μέσω Ιράκ. Αλλά το γερμανικό κράτος δεν είχε στόλο.

Όπως καταλαβαίνετε, από τη σκοπιά του ελληνικού κράτους, όλα ετούτα δεν ήταν και πολύ ευχάριστα. Η θέση της Τουρκίας ισχυροποιούνταν, τα όνειρα της δεκαετίας του '90 περί «διάλυσης της Τουρκίας», θα έμεναν όνειρα - μια θλίψη. Σε απάντηση, το ελληνικό κράτος, απειλούσε για ολόκληρη την πρώτη δεκαετία του 21ου αιώνα ότι θα προσφέρει τη δική του επικράτεια στους Ρώσους για να μεταφέρουν ρωσικό πετρέλαιο στην Ευρώπη παρακάμπτοντας την Τουρκία. Αυτό το σχέδιο, γνωστό ως ο αγωγός «Μπουργκάς - Αλεξανδρούπολη», χαρακτήρισε την «περήφανη ενεργειακή πολιτική» του Κωνσταντίνου Καραμανλή (2004-9) και αργότερα του Παναγιώτη Λαφαζάνη (2015). Ο αγωγός φαίνεται και στον παρακάτω χάρτη:

Είδατε; Τελικά ο Καύκασος δεν είναι και τόσο μακριά. Ούτε όμως και η Ιταλία. Το εγχείρημα «Μπουργκάς – Αλεξανδρούπολη» εγκαταλείφθηκε το 2010. Οι Έλληνες ειδικόι «της ενέργειας» το αντικατέστησαν με ένα πολύ πιο φιλοαμερικανικό και ακόμη πιο φιλόδοξο. Το νέο σχέδιο λεγόταν «αγωγός East Med». Ο «East Med» θα μετέφερε τους «υδρογονάνθρακες της Κύπρου και του Ισραήλ» στη διψασμένη για ενέργεια Ευρώπη. Το πλεονέκτημα που πουλάνε έκτοτε οι Έλληνες είναι ότι ο «East Med», εφόσον κατασκευαστεί, θα μπορεί να μεταφέρει στην Ευρώπη μη ρωσική ενέργεια από μη τουρκικό δρόμο. Έτσι, ο διψασμένος για ενέργεια γερμανικός καπιταλισμός θα ξεδιψάει, μειώνοντας την εξάρτησή του, τόσο από την Τουρκία, όσο και από τη Ρωσία. Να και το σχέδιο του «East Med»:

Η ΕΛΛΑΔΑ ΠΟΤΕ ΔΕΝ ΠΕΘΑΙΝΕΙ

Εν πάση περιπτώσει, ο νέος Αζεροαρμενικός πόλεμος έληξε με ήττα της Αρμενίας. Το Αζερμπαϊτζάν, μας λένε, προσήλθε στο πεδίο της μάχης εξαιρετικά ενισχυμένο σε σχέση με τον προηγούμενο πόλεμο. Όντως, μεγάλο μέρος του πετρελαίου του αγωγού Μπακού – Τσεϊχάν εξαγόταν στο Ισραήλ, και το Αζερμπαϊτζάν χρησιμοποίησε τα έσοδα για να αγοράσει ισραηλινά όπλα.⁸ Δηλαδή οι αρχικοί στόχοι της αμερικανικής εμπλοκής στην κατασκευή του αγωγού Μπακού – Τσεϊχάν δεν πήγαν και τόσο άσχημα. Επίσης, το Αζερμπαϊτζάν είχε για μία ακόμη φορά την υποστήριξη της Τουρκίας. Η Τουρκία, για μία ακόμη φορά, φαίνεται να έφερε εις πέρας τους στόχους της. Το ελληνικό κράτος, από την άλλη, τώρα τελευταία δείχνει να έχει τις μαύρες του. Από τη μια, μετά τις τελευταίες εξελίξεις, ο αγωγός «East Med» και οι Λίβυοι πολέμαρχοι έχουν μπει στο ψυγείο. Από την άλλη, ο μεγάλος αντίπαλος δείχνει να πηγαίνει από επιτυχία σε επιτυχία.

Είναι όμως τόσο ζοφερά τα πράγματα για τις ελληνικές στρατηγικές; Νομίζουμε πως δεν μπορεί να ξέρει κανείς. Η τουρκική πολεμική εμπλοκή στο εξωτερικό, αυτή τη στιγμή μετράει τουλάχιστον τρία σημεία: Λιβύη, Συρία, Αζερμπαϊτζάν. Αυτό που πρέπει να έχουμε πάντα κατά νου για τους πολέμους, είναι ότι όταν ένα κράτος εμπλέκεται σε πόλεμο, είναι γιατί αδυνατεί να επιβάλει τα συμφέροντά του με άλλο τρόπο. Τα τέσσερα τελευταία χρόνια, η Τουρκία έχει βρεθεί στο χείλος του εμφυλίου, έχει αντιμετωπίσει ένα σοβαρό πραξικόπημα και έκτοτε έχει εμπλακεί διαδοχικά σε τρεις τουλάχιστον πολέμους. Όσο να 'ναι, δεν το λες και θρίαμβο. Άσε που οι τουρκικοί πόλεμοι τείνουν να μένουν ανολοκλήρωτοι: η Λιβύη, η Συρία, το Αζερμπαϊτζάν, η μάχη με το ΡΚΚ, όλα παραμένουν ανοικτά ζητήματα που εξελίσσονται ταυτόχρονα. Και σε όλα αυτά τα «ανοικτά ζητήματα», το ρωσικό κράτος έχει επίσης αναγκαστεί να παρέμβει και να έρθει σε αντιπαράθεση με το τουρκικό. Στο τελευταίο επεισόδιο, το ρωσικό κράτος αναγκάστηκε να στείλει δύο χιλιάδες στρατιώτες και άρματα μάχης για να «επιτηρούν την ειρηνευτική συμφωνία». Η Ρωσία μπλέκει όλο και περισσότερο στις λάσπες του «εγγυς εξωτερικού». Που, όπως σημείωναν οι Αμερικανοί ειδικοί ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του '90, δεν είναι το καλύτερο μέρος για να μπλέξει κανείς.

Όσο για το ελληνικό κράτος, ο Υπ. Εξ. κύριος Δένδιας, τώρα τελευταία έχει αρχίσει να αποκαλεί την Τουρκία «γραφείο ταξιδίων τζιχαντιστών», ειδικά στις συναντήσεις του με τον Ρώσο Υπ. Εξ., κύριο Λαβρόφ. Επίσης, η γραμμή της υποστήριξης της «τουρκικής ένταξης στην Ε.Ε.» έχει αντικατασταθεί από τη γραμμή «επιβολής κυρώσεων». Αυτές οι ρητορικές είναι νομίζουμε ενδεικτικές των ελληνικών ελπίδων. Το ελληνικό κράτος γνωρίζει ότι οι αλληπάλληλες τουρκικές πολεμικές εμπλοκές είναι αναγκαστικές –

προέρχονται από ευρύτερα, πλανητικής κλίμακας σχέδια, αποτελούν τμήμα ενός παγκόσμιου πολέμου. Το ελληνικό κράτος εξαρχής ποντάρει σε αυτόν τον παγκόσμιο πόλεμο και ειδικά στη διάλυση της Μέσης Ανατολής. Η τουρκική υπερεπέκταση δημιουργεί εχθρούς. Όσο ισχυρότεροι οι εχθροί, τόσο το καλύτερο – το ελληνικό κράτος φροντίζει να τους κάνει όλους παρέα, μέχρι που αυτές οι παρέες, τώρα τελευταία, έχουν φτάσει μέχρι τη Σαουδική Αραβία και τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα. Το ελληνικό κράτος ελπίζει ότι οι λάσπες του εγγύς εξωτερικού θα συνεχίσουν να πυκνώνουν για όλους τους λαπομάχους. Και φυσικά ελπίζει ότι οι πολεμικές συγκρούσεις της περιοχής θα συνεχίσουν να μην το περιλαμβάνουν άμεσα.

Αυτό το τελευταίο, βέβαια, καθόλου σίγουρο δεν είναι. Όπως και να 'χει όμως, το ελληνικό κράτος θα συνεχίσει. Όπως και η Τουρκία, όπως και όλα τα κράτη της περιοχής, δεν έχει την πολυτέλεια της μη συμμετοχής. Γιατί είναι κράτος. Για τα κράτη, η απουσία από τις πολεμικές συγκρούσεις του εγγύς εξωτερικού τους, απλά δεν είναι επιλογή. Για τα κράτη, οι καταστροφές και οι θρίαμβοι χωρίζονται από κλωστές. Μέχρι λοιπόν να φανεί αν εδώ πρόκειται για καταστροφή ή θρίαμβο, εσείς να φοράτε τη μασκούλα σας και να ζητάτε κι άλλες «ΜΕΘ». Κάτι τέτοια, αναμφίβολα θα χρειαστούν.

Άλλωστε, σε αυτές τις δουλειές, ο καθένας συνεισφέρει όπως μπορεί, αναλόγως ισχύος.

1. Τα αποσπάσματα σε εισαγωγικά παρατίθενται στο Θεόδωρος Τσακίρης, *Ενεργειακή Ασφάλεια και Διεθνής Πολιτική*, Παπαζήσης, 2018, σελ. 611. Προέρχονται από δημοσιευμένα κείμενα του ρωσικού κράτους με σημαντικότερο το «Ρωσικό Δόγμα Εξωτερικής Πολιτικής» του 1993.

2. Zbigniew Brzezinski, *Η Μεγάλη Σκακιέρα: Η Αμερικανική Υπεροχή και οι Γεωστρατηγικές της Επιταγές*, Λιβάνης, 1998 (Α' Έκδ. 1997). Η ακριβής σελίδα εξακολουθεί να μας διαφεύγει (και έχουμε βαρεθεί να ψάχνουμε). Πάντως μπορεί να δεί κανείς ακριβώς το ίδιο στο Henri Kissinger, *Διπλωματία*, Λιβάνης, 1995, σελ. 906.

3. Αναφερόμαστε αναλυτικά στο Μπακού στις δύο συνέχειες με τίτλο «Πετρέλαιο! Ιστορία ενός Εμπορεύματος Γενικής Καπιταλιστικής Χρήσης», *antifa* #61, 63, 7/2018, 12/2018.

4. P. Robins, *Suits and Uniforms: Turkish Foreign Policy and the Cold War*, σ. 284.

5. Θεόδωρος Τσακίρης, *Ενεργειακή Ασφάλεια...*, ό. π., σ. 629.

6. Daniel Yergin, *The Quest: Energy, Security and the Making of the Modern World*, Penguin, 2011, σελ. 62.

7. Θεόδωρος Τσακίρης, *Ενεργειακή Ασφάλεια...*, ό. π., σ. 637.

8. Γιάννης Αλμπάνης, «Ναγκόρνο Καραμπάχ: Ποια Όπλα Χρησιμοποιεί το Αζερμπαϊτζάν στη Σύρραξη», *CNN Greece*, 6/10/2020.

9. «Ναγκόρνο – Καραμπάχ: Στην Περιοχή των Συγκρούσεων οι Πρώτες Ρωσικές Ειρηνευτικές Δυνάμεις», *Καθημερινή*, 11/11/2020.

10. «Δένδιας σε Λαβρόφ: Η Ελλάδα Έτοιμη για Όλα τα Ενδεχόμενα - Η Τουρκία Γραφείο Ταξιδίων Τζιχαντιστών», *Skai.gr*, 26/10/2020.

Ας σημειωθεί εδώ, γιατί χρειάζεται, ότι ούτε το ελληνικό κράτος θέλει απλά «να ρουφήξει τους υδρογονάνθρακες». Το ζητούμενο ήταν εξαρχής η σύνδεση της ελληνικής κυριαρχίας στη θαλάσσια περιοχή νοτίως της Τουρκίας με τα αμερικανικά συμφέροντα. Το ελληνικό κράτος επεδίωκε να κυριαρχεί βορειώς της διώρυγας του Σουέζ, να συνάπτει αντιτουρκικές συμμαχίες με όλα τα κράτη της περιοχής, και αυτό να είναι προς το συμφέρον άλλων, πολύ μεγαλύτερων, δυνάμεων. Όπως καταλαβαίνετε, είναι από αυτούς τους ελληνικούς λογαριασμούς που προέκυψαν τα «κοιτάσματα της Κρήτης και της Κύπρου», από το 2010 και μετά. Είναι από αυτούς τους λογαριασμούς που προέκυψε η «Στρατηγική της Ανατολικής Μεσογείου», οι «τουρκικές προκλήσεις», οι «έρευνες», ο «στρατηγός Χαφτάρ», οι «τριμερείς» και πάει λέγοντας. Το πιο πρόσφατο επεισόδιο αυτής της μεγάλης ιστορίας ήταν ο Αζεροαρμενικός πόλεμος του Οκτώβρη. Που νομίζουμε πως είναι ακατανόητος δίχως το ιστορικό και γεωγραφικό του πλαίσιο.